

Nuorisotutkimuksen innokas touhuverneri Tommi Hoikkala

Nuorisotutkimusverkoston tutkimusprofessori Tommi Hoikkalan sähköpostihaastattelun toteutti Päivi Berg.

Kuka olet, miten ja missä sinusta on tullut sinä?
Olen Tommi Hoikkala, nuorisotutkimuksen all-around-henkilö. Synnyin 10.4.1953 mankkaalaisessa keittiössä. Kättilönä toimi puolalaissyntyinen Sapo. Hän oli maahanmuuttaja, joka oli kotimaassaan ollut lampankasvattaja.

Olen aina suuntautunut kaverisosiaalisuuteen, silti mulla on ollut jonkinlaista häikkää ryhmiin liittymisissä. Taustalle sijoittaisin perheemme ambivalentin position mankkaalaisessa naapuruusyhteisössä. Äitini tausta oli (on) suomenruotsalainen agraari-prole Tenholasta ja isäni oli evakko, nousukassuvun kuopus Koiviston Makslahdesta. Faija oli rakennusmestari ja rakensi meille tienoon komeimman talon. Kaikki naapurit eivät tervehtineet meitä. Systeriä ja minua hurriteltiin, kiusaaminen kohdistui kuitenkin enemmän siskooni kuin minuun. Olimme kahden lapsen perhe.

Minämyyttini on ”hiljainen ja vetäytyvä runopoika”, joka tsekkailee sivusta, ei oikein luota itteensä. Mutta olen sitkeästi ja usein joutunut kumminkin keskiöön, olen se ryhmäroolien tyyppi, joka puhuu paljon, höseltyä ja koittaa vitsailla. Halunnut siis tulla nähdyksi ja kuulluksi. Luulen, että tämmöisen ryhmässä toimisen tavan opin koulussa, varsinkin Pohjois-Tapiolan yhteiskoulussa vuosina 1964–1972, ja opiskelukulttuurien sosiaalisuudessa Helsingin yliopistossa

1970-luvulla. Ja sama meno jatkui taistolaisessa opiskelijaliikkeessä, jossa lopulta toimin keskeisissä positioissa. Sitä en mitenkään olisi voinut kuvitella vuonna 1968, siis 15-vuotiaana, jolloin jätin jäsenanomuksen Sarkkisen, Forsmanin ja Borgin kanssa Tapiolan Kokoomuksen nuoriin. Meitä kiihotti se, että yhdistyksen kerhotila sijaitsi Tapiolan Killan kellarissa. Kerhotilaan oli pääsy vain jäsenillä. Yhdistyksen isot pojat ja tytöt latasivat kokisautomaatin täyteen A-olutta viikonloppuja varten. Se oli meistä niin coolia. Eli poliittinen sosialisointi ja sosiaalistuminen alkoholi-kulttuuriin nivoutuivat jotenkin yhteen.

Luulen, että minusta on tullut minä just tuollaisten ryhmäkokemusten muovaamana. Myös intellektuaalinen kehitykseni on jotenkin kytkeytynyt tuollaisiin kuvioihin. Toimin isosena kahdella rippukouluileirillä kesällä 1969. Olin siis 16-vuotias. Se oli jännittävää etsintää kavereiden kanssa. Luin Dostojevskin *Rikoksen ja rangaistuksen*, Sartren *Sivulisen* ja *Inhon*. Mun identiteetti oli silloin: minusta tulee psykologi, tsekkasin kaiken, mikä liittyi hypnoosiin, uniin ja Freudiin. Unien tulokinnan stooreilla oli kiva viisastella psykologian tunneilla lukiossa. Mun luokalla oli vetovoimaisia mimmejä. Ne palopuhui solkenaan marxilaisista ja anarkismista. Päästäkseni puheisiin heidän kanssaan – ja siis ollakseni relevantti heidän silmissään – aloin tsekkaamaan marxismia vuonna 1970,

Kuva: Sami Perttilä

lukion toisella luokalla. Yksi näistä mimmeistä alkoi systemaattisesti käännyttämään minua vasemmistolaiseen ja silloisessa katsannossa radikaaliin nuorisoliikkeeseen. Olin helppo nakki, koska olin todella ihastunut siihen Anneen. Huristelimme keväällä Vespallani bilettämään ja teltailemaan Hangon Silverstrandille. Kuinka cool! Annella oli mukanaan paristikäyttöinen grammari. Mutta mukana vain yksi levy: Lautasellinen Guatemalan verta. Sitä se veivasi uudelleen ja uudelleen kunnes nukahti. Itelläni oli mielessä ihan muut tuon ikävaiheen kehitykselliset asiat.

Eniveis, viiden vuoden päästä siitä olin yhtenä harvoista suomalaisista opiskelemassa marxismi-leninismiä Moskovassa, Komso-mol-koulussa. Taistolaisvaiheeni juuret ovat siis nuoruuteni sosiaalisessa kudoksessa. Tällainen stoori on myös oiva sosialisatiomaisema kertomuksen mäheltäjälle tulla sittemmin nuorena aikuisena nuorisotutkijaksi. Mihin nuoruuden sporadiset kohtaamiset voivat-kaan johdattaa poluillaan hapuilevan, mutta innokkaan touhuvernerin?

Mitä teet työksesi ja mitkä asiat sinua työllistävät tällä hetkellä?

Olen Nuorisotutkimusverkoston tutkimusprofessori. Toimitan 40 vuoden formaalin työurani – siis ennen eläköitymistäni – viimeistä julkaisua *Mitä Jyväskylä tarkoittaa? Nuorisotyön yhteisötietokirja*. Teos dokumentoi viime vuosien hankkeeni, jonka ydin on ollut se, että nuorisotyöntekijät miettivät, puhuvat, reflektoivat ja sanoittavat työtään yhdessä muiden samaa duunia tekevien kollegoidensa kanssa. Teoksessa – joka on eräänlainen yhteisö – noin 30 kirjoittajaa asettelee nuorisotyötä puitteisiinsa, kaksi kolmannelta on nuorisotyön ammattilaisia, kolmannes kentän tutkijoita. Ehkä tämä on sopiva tapa päättää formaali työura. Olen sen aikana toimittanut lukuisia teoksia, reilusti yli kaksikymmentä. Ehkä se on itelleni ominainen tapa koota jengiä kokoon pohtimaan ja kirjoittamaan yhdessä samasta asiasta. Minua on myös tutkijana kiinnostanut aina kentän ääni, se miten toimijat itse hahmottavat ne asiat, joita me tutkijat ammatiksemme pilkomme palasiksi.

Joskus sellaisessa tutkijan analytiikassa katoaa tiedon kontekstuaalisuus. Olen myös aina tykännyt dialogisista prosesseista.

Toinen formaalin loppusuorani hanke on Valtioneuvoston kanslian rahoittama VN teas-hanke *Seksuualirikosten tekijät, tekotilanteet ja tekojen ennalta estämisen mahdollisuudet*. Teen sitä Teemu Vauhkonen, rekisteri- ja tilastotutkimuksen tosi profin kanssa. Se on Nuorisotutkimusverkoston ja Krimon, Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin konsortiohanke. Mainittakoon, että Vauhkonen Teemun kanssa saimme vastikään maaliin edellisen hankkeemme. Siinä katsottiin NEET-nuorten tilannetta valtavan rekisteriaineiston tarjoamin keinoin, uusi ja uniikki lähestymistapa nuorisotutkimuksen kentällä, jossa olemme yleensä tyytyneet ope-roimaan tällaisissa yhteyksissä pienin aineisto-in ja nuorten kokemuksellista näkökulmaa etsien. Sille on omiaan tapaustutkimuksen logiikka. Nämähän eivät ole vastakkaisia. Siksi haluan mainostaa myös tässä yhteydessä tämän hankkeen raporttia Teemu Vauhkonen & Tommi Hoikkala (2020) *Syrjäytymisen lasku. Tutkimus syrjäytymisestä, sen kustannuksista ja kohdenmetun nuorisotyön vaikuttavuudesta*. Se on linkissä https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/syrjaytymisen_lasku.pdf. Oma roolini tuossa hankkeessa oli toimia tuottajana ja koutsina sekä erilaisten siltojen rakentajana. Kysyin Teemulta mitä tuo tunnusluku tarkoittaa, selitä lukijalle havainnollisemmin. Hahmottelin myös kehyksiä. Metodiosaaminen oli puhdasta Vauhkosta.

Miten päädyit nuorisotutkimuksen pariin?

Vastaus ekan kysymyksen kertoi sosialisatiohistorian taustani. Päätyminen konkreettisesti meni niin, että satuin onnellisten sattumien ja verkostojen kautta tekemään sosiologian gradun, joka käsitteli nuorten alkoholin käyttöä. Pääsin jo graduvaiheessa silloisen Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen alkoholivalituspro-

jektiin ja gradun tuloksena siihen projektiin täysipäiväiseksi tutkijaksi. Se oli lottovoitto taistolaisliikkeen umpikujan ja frustraation jälkeen. Graduni (1981) pääarvioitsija oli Erik Allardt, ja tämä suomalaisen sosiologian suuruuguuri arvosti korkealle työssä sovellettua poikkeuksellista metodista näppäryyttä, jossa uutettiin laadullinen ja määrällinen analyysi yhteen. Tein siis triangulaatiota ja mixed methodsia ennen kuin noita sanoja edes oli olemassa suomalaisen sosiologian metodikeskustelun pyörteissä. Tässäkin oli kyse säkästä. Olin Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksessa harjoittelijana kesällä 1980 ja Simpuran Jussi keksi, että kun Alkon tietokoneet ovat vähässä käytössä kesän vuoksi, koodataan ja pamautetaan mun tekstiaineisto simppelaine muuttujineen Alkon myllyyn, että voin vähän tsekata variaatioitakin. Opetus: ole oikeassa paikassa, oikeaan aikaan, niin että osut oikeaan seuraan.

Sama rakenne toistui myös vuonna 1987, kun Nuorisotutkimusseura perustettiin toukokuussa. Olin yksi yhdestätoista perustajajäsenistä. Siinä konklaavissa en olisi ollut ilman Louhivuoren Leenaa, Siuralan Lassea, Aaltosen Kimmoa ja Lähtenmaan Jaanaa. Mitä sitten tapahtui? Suosittelen liian harvan lukemaa fantastisen tiheää Kari Paakkunaisen kirjoittamaa *Nuorisotutkimusseuran historiaa 1987–2018. Vaihtoehtoisten yhdistyinnosta sykkiväksi tutkimusorganisaatioksi*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 211 (2018).

Millaisia vaiheita työhistoriassasi on?

Ensin oli edellä mainittu alkoholivalitusprojekti, joka päättyi vuonna 1981. Vuonna 1982 suoritin siviilipalveluksen pohjoismaisessa päihdetutkimuslautakunnassa. Onnistuinkin sen vuoden aikana saamaan Alkoholitutkimussäätiön kolmevuotisen tutkimusapurahan (Nuorisoryhmät ja alkoholi), jota käytin vuonna 1983 seitsemän kuukautta heittäytyäkseni Pohjoismaisen päihdetutkimuslautakunnan projektikoordinaattorin sijaisuuteen. Tein sitä

duunia kesään 1985 saakka – tutkimushallinto tuli tutuksi, mutta aikaa jäi myös oman tutkimuksen tekemiseen. Noissa käännteissä Klaus Mäkelä välitti Allardtin terveiset, että minun kannattaisi hakea Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen sosiaaliantropologian assistentuurin sijaisuutta. Tein etnografiaa nuorten alkoholin käytöstä Koskelan jengissä (mikä oli myös lisurini aihe). Sain sijaisuuden ja sosiaalistuun sen ajan rahoitusten hakukulttuureihin. Sosiaaliantropologi Jukka Siikala oli mun superohjaaja, joka johdatti minua kielellisen käänteen ja skeemateorian ihmeellisyyksiin, jälkimmäinen kiitos Anna-Leena Siikalan vinkkien. Elämäni ensimmäinen haku (kevällä 1987) Suomen Akatemian myllyyn tuotti kolmivuotisen tutkimusassistentuurin. Lisuri valmistui 1988. Se julkaistiin kirjana *Gaudeamuksen* kustantamana. Hakupajatto pajatti heti perään Suomen Akatemian toisen kolmivuotisen tutkimusassistentuurin väitöskirjan tekemiseksi. Väittelin vuonna 1993. Samaan syssyyn sosiologian dosentiksi. Jonkinlaista sosiologisen Hannu Hanhen elämää. Hyvien kontaktien ja verkostojen myötä eteenpäin.

Väitöskirjan jälkeinen tyhjiys tulosti kuitenkin teoreettismetodologisen ja kenties myös intellektuaalisen kriisin. Liiallinen konstruktioonismi ja yltiöpäinen sukellukseni pää edellä kielelliseen käänteeseen ei kantanut pidempään. Todellako yhteiskunta tapahtuu kielessä¹, vai kannattaisiko vähän tsekkailla myös kielen ulkopuolisia sosiaalisia todellisuuksia. Sarana alkoi sitten kääntää tutkijankatsettani elämäkerta- ja sukupolvitutkimukseen yhteistyössä toisen vastaväittäjäni JP Roosin kanssa. Saimme ensin kolmivuotisen hankkeen Helsingin yliopiston tutkimusmäärärahoista. Vaihdoin sosiologian laitokselta sosiaalipolitiikan (myöhemmin yhteiskuntapolitiikan) laitokselle. Tämä hanke transformoitui Brian S. Turnerin vetämäksi 12 maan *Baby boomers turn fifty*-hankkeeksi, jonka suomalaisen osion koostin ja hain rahoituksen yhdessä JP

Roosin kanssa Suomen Akatemialta, hanke alkoi 1997. Omalta osaltani hanke jäi hieman kesken, koska minut valittiin vuonna 1999 vastaperustetun Nuorisotutkimusverkoston ensimmäiseksi tutkimusjohtajaksi.

Sitä duunia vedin pienessä, mutta superte-hokkaassa ja innostuneessa tiimissämme. Olin siis pomo ja pienoinen tutkimusbyrokraatti, ennen kaikkea ajattelin olevani koutsii. Se oli yhteinen menestystarina – viittaa taas Paakkunaisen Karin edellä mainitsemaani historiikkiin. Nuorisotutkimusverkoston mahdollistaja oli silloisen OKM:n nuorisoyksikön johtajan Olli Saarelan toiminta. Onnistuimme luomaan kekseliään ja nopeasti reagoivan tutkimusliittymän, joka seilasi uteliaasti ja näkyvästi akateemisen ja soveltavan monitieteisen yhteiskunta- ja ihmistutkimuksen välimaastoissa, minkä clue oli tuottaa yhteiskuntarelevanttia nuorisotutkimusta. Saimme huimia Suomen Akatemian rahoituksia, pösöimmistä pösöin oli ehkä terveyden edistämisen tutkimusohjelman rahoittama Nuorisotutkimusverkoston ja silloisen Stakesin *Youth Cultures as Health Literacy*-konsortiohanke, jota Nuorisotutkimusverkosto johti. Se oli kuuden alahankkeen sateenkaariprojekti, jota sitoi yhteen kekseliäs idea, että nuorten omat kulttuurit ja ryhmät tuottavat omissa käytännöissään ja konteksteissaan terveyden sosiaalisen arkirakenteen. Idea eteni kuin häkä. Se tulosti omintakeisen inttihankkeen, jonka puitteissa palasin taas kenttätöihin. Helpotti päästä esiön² pienbyrokraattisista duuneista. Hyppäsin EU meeting-pätevästä Hugo Boss -puvusta takaisin tutkijan kenttähaalareihin. Siinä positiossa olen edelleen, minut kutsuttiin Nuorisotutkimusverkoston ensimmäiseksi tutkimusprofessoriksi elokuussa 2009. Lokakuussa 2009 julkistettiin teos Hoikkala-Salasuo-Ojajärvi: *Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 94. Kahta päivää ennen inttikirjan julkaria olimme aloittaneet Petri Pajun kans-

sa kenttätyöt Härkälän 9 C:llä. Siitä tulostui *Apina pulpetissa. Ysiluokan yhteisöllisyys*. Gaudeamus 2013. Näiden kahden raportin välillä oli kuuden kuukauden burn out (2012). Mutta se on eri stoori se. Vai onko?

Mitkä kysymykset ovat sinulle ajankohtaisia nyt? Mitä vastauksia kentällä tehtävältä työltä ja tutkimukselta odota?

Minua askarruttaa tutkijan kirjoitus. Huomaan eläneeni urani sellaisissa vaiheissa, joissa tutkijan pelivara ja vapausaste ovat olleet aika suuret, ainakin suuremmat kuin nykyisen tiedejulkaisemisen muotomääreet, journalitikkelin paradigmaattiset IMRD-mallit ovat. Ne lepäävät julkaisemisen impaktipisteiden täplittämässä maailmassa ja tietokapitalismin tutkijapolon naamalle heittämässä sisäsiisteysnormissa. Jos joku tahtoo asettua dialogiin kentän toimijoiden kanssa ja panostaa vaikuttavaan vuorovaikutukseen noissa kontakteissa, ajautuu helposti sivuraiteelle publish or perish -kilpailullisuudessa. Minua on aina viehättänyt ajatus, että tekstejämme lukisivat myös ihmiset, eivät vain ne seitsemän kollegaa – jos kirjoitat IMRD-juttusi suomeksi ja kaksi kollegaa, jos kirjoitat IMRD-juttusi enkuksi.

Itselleni on ajankohtaista tämän haastattelun alussa mainittu jyväskyläläisen käytäntöhankkeen raportointi. Mainittu *Mitä Jyväskylä tarkoittaa?* -teos kuittaa sen, mutta miten raportoisin etnografian. Olen elätellyt mallia, jonka esikuva antropologiassa Marjorie Shostakin (1983) *Nisa*. *Kung-naisen tarina* -teos³ on. Se on tarkka elämäkerrallinen etnografia tunnistettavasta botswanalaisnaisesta, joka toimi Shostakin kenttätyön pääinformanttina. Mutta teos on proosaa. Nykyiset tutkimuseettiset moodit eivät varmaan sallisi tuollaista. Koska tunnistettavuus ja tietosuojat jne. Idea: mitä jos kuvitteellistasi oman kenttäni täysin ja kirjoittaisiin siitä faktio-fiktio. Yrittäisi proosaa?

Huippuhetki urallasi?

Erik Allardtin graduani koskeva arvio.

Mitä haluaisit tehdä tulevaisuudessa?

Kun vanhuuseläke alkaa tänä keväänä, niin sanoisin, että Ite-taidetta. Abstrakti ekspressionismi vetää minua käsittämättömästi puoleensa. Olenkin jo perustanut oman taidesuunnan. Sen nimi on absurdi espressionismi. Siinä hullunkurisuus, sekateknikka ja se, että tykkää kahvista liittyvät tekotaiteellisesti yhteen isojen vähintään 2 x 3 m alustojen/kankaiden äärellä. Paljon rajuja, mutta herkkiä värejä, pintoja, kuvioita, konfiguraatioita. Mutta noissa pinnoissa on/olisi myös stensiilein tuotettuja ruoskamaisia tai muuten arvoituksellisia sanontoja, aforismeja. Sanoihan Samuli Paronen (1974), että *Maailma on sana*. Esimerkiksi: ”Me pelkistämme, karsimme, karsinoimme, aitaamme, pullotamme, suljemme, nimeämme ja hyllytämme elämän. Kysy mitä vain, mitä on.” Herranjesta – tuohan kuvaa tutkijan työtä!

Viitteet

- 1 Lisurissani on todella tällainen virke: ”Yhteiskunta tapahtuu – tutkielman aineistosta puheen ollen – esimerkiksi (litteroidussa haastattelu-) puheessa ja mediamateriaalien teksteissä.” (Hoikkala 1989).
- 2 Keksimäni esimiehen sukupuolineutraali nimike, jota käsittäkseni kukaan muu ei käytä.
- 3 Käännös Shostakin (1981) teoksesta.

Lähteet

- Hoikkala, Tommi (1989) *Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Shostak, Marjorie (1981) *Nisa – The Life and Words of a !Kung Woman*. Cambridge: Harvard University Press.
- Paronen, Samuli (1974) *Maailma on sana*. Mietteitä. Keuruu: Otava.